

Kako sem potoval v Rusijo.

Napisal *Ferd. L. Tuma.*

(Dalje.)

V.

akoj po obedu smo se peljali v Gran. To je mesto ob Dunavu, ki ima okrog 10.000 prebivalcev, a vzlic temu ima tam svoj sedež najvišji duhovnik Ogrske, ki ga imenujejo primasa, kar bi se reklo po naše prvi. Primas je morda celo nekoliko več kakor kardinal in je tudi tisti duhovnik, ki mazilji vsakokratnega ogrskega kralja.

Tedaj je bila ravno povodenj, in Dunav je tako narastel, da je prestopil svoje bregove, in smo morali delati velike ovinke, preden smo prišli v mesto. Ali vzlic temu so bredli časih konji vodo, ker je bil nižji del mesta vsaj dve pedi visoko pod vodo.

Prišedši slednjič v Gran, ki ga imenujejo Ogri Estergom,*) sva se midva najbolj začudila mesarjem, ki so prodajali vse brez izjeme, tudi meso divjih prascev. Tako mrcino smo videli ubito na velikem vozu. Žival je bila skoro še enkrat tako velika, kakor so naši domači prašiči. Zoba, ki sta štrlela na vsaki strani iz gobca, sta imela podobo in velikost manjšega srpa, kakor jih rabijo naše ženjice. Iz hrpta sem izpulil živali nekaj ščetin, ki jih hranim še zdaj doma. Dolge so eno moško ped in trde kakor da so iz žice.

Ker nam je bilo odmerjenega le malo časa, sklenemo, da zlezemo le na vrh velikanske kupole bazilike, stolne cerkve primasa.

Bazilika je velikanska cerkev, ki so jo zidali 35 let in ima podobo slovite cerkve sv. Petra v Rimu. Dokončana je bila pred 49 leti. V dolgost meri 106 m, v širokost 49 m. Od kupole do tal je večja višina kakor jo ima ljubljanski grad, ker znaša celih 82 m. Bazilika stoji na holmu, ki se dviga sredi mesta. Holm ima na vrhu dovolj velik prostor še za duhovno seminišče, tukaj kratko seminar imenovano, kjer vzgaja

*) Pa zato še ne smete misliti, da so to mesto ustanovili Ogri. Tako mesto je v deželi samo eno, Debrecin. Vsa druga mesta na Ogrskem so ustanovili ali Slovani ali Nemci.

mladeniče v duhovnike, in pa za dvoje ogromnih poslopij, v katerem vsakem stanuje po troje kanonikov. Ti so poleg primasa največji cerkveni dostojanstveniki na Ogrskem. Pri procesijah ne hodijo peš. Njih pozlačene vozove vlečejo po trije pari belcev. Bogato opravo enega samega takega izprevida cenijo na več milijonov kron.

Temu bogastvu primerna je tudi notranja oprava bazilike. V oltarju smo videli majhen križec, ki so vdelani vanj sami dragi kameni. Samo ta križec ni vreden nič manj kakor en milijon kron. Rabil naj bi ga bil že sv. Štefan, ki je bil tisti ogrski kralj, ki je pokristjanil Madjare pred več nego tisoč leti in je dobil zato od tedanjega papeža posebno krono, ki je še danes last ogrskih kraljev. Imenujejo jo po prvem nosilcu Štefanovo krono.

Solne, ki stoje na raznih krajih v cerkvi, predstavljajo izvečine umrle primase. Izklesane so iz dragocenega belega mramorja in tako fino izvršene, da bi mislil človek, da so ogrnjene v belo svilo. Čipke so videti tako naravne, da bi nihče ne mislil, da so le iz — kamena. Ker se boje uloma, zato je bazilika zastražena noč in dan.

Komaj si ogledamo notranje razkošje cerkve, že lezemo po ozkih stopnicah prav na vrh kupole. Od tu je bil razgled naravnost krasen. Pred nami je ležala velika poplavljená ravnina, obdana od vseh strani od zelenega hribovja in tam proti vzhodu smo videli celo do trdnjave Komorn, na katero se ozira vsak preprost Oger z nekim posebnim ponosom, češ, da ni bila še nikdar premagana. V resnici pa je bila trdnjava že dvakrat v drugih rokah.

Ostrešje bazilike počiva na deseterici velikih stebrov. Železje, ki obstoji iz njega to ostrešje, je bilo zaradi pripekajočega solnca tako razbeljeno, da nismo mogli več vztrajati na tem vrhu. Podpisali smo se na veliko ploščevino in lezli nazaj po dolgi železni lestvi, ki se je venomer gugala, tako da sem bil že vesel, ko začutim trdna tla pod nogami.

V bližini cerkve je še velika zbirka slik in knjižnica, kar imenujejo kratko arhiv. V arhivu je tudi riznica, kjer hranijo velike dragocenosti, kakor zlato cerkveno posodo, drage kamene, posodo za balzam, ki mazili z njim primas vsakega novega kralja itd. Blizu tam je tudi primasova krasna palača, ki so jo sezidali leta 1883. Od tu je tudi lep razgled na pol kilometra dolgi most, ki drži črez Dunav.

Vtisk tega dneva in ob tej povodnji je bil name tako močan, da se spominjam še danes vseh podrobnosti, kakor da bi bilo vse to šele včeraj . . .

Ko se prebudimo prihodnjega dne, se napotimo v gozd. Komaj pa hodimo pol ure, že vidimo v močvirnih tleh polno sledov divjih prašičev. Zato smo imeli s seboj v varstvo tudi dva psa in vsak po eno puško in dolge lovske nože. Spremljal nas je tudi domači hlapec, ki je bil znan kot nevstrašen lovec, kakor je nama pravil najin znanec. Pot v tej dolini je jako nevarna. Vsak hip lahko naletiš na kako zver, posebno pa proti večeru. Največ je seveda mrjascev.

Ko pridemo do vode, vidimo vso prst v okolici poteptano in vse grmovje pomečkano in polomljeno. Tudi trava je vsa povaljana. Hlapec nam je pravil, da delajo to največ svinje, ki se hodijo semkaj hladit.

Midva še nisva videla nikdar nič podobnega, zato je naju vse to jako zanimalo. Meni se ni zdelo nič primernejšega kakor splezati na drevo in tam počakati na žival. Ko pride, pa pomeriti nanjo! Ali brž je povedal najin prijatelj, da bi bilo to več kot nevarno. Navadno ne prihaja zverjad sama, ampak vsaj po dve skupaj. Če izprožim na eno, pa prične druga rjoveti, skakati, in tuljenje je tako grozno, da se zbere hipoma cela tolpa divjih prašičev, ki vedo vsi natanko, na katerem drevesu čepiš. In potem si že izgubljen. Tvoje drevo obdado od vseh strani in s svojimi orjaškimi rilci rijejo v zemljo tako dolgo, da pade drevo. Debele korenine kar zgrižejo. In kako bi se mi godilo v družbi razbesnelih mrjascev, si lahko mislite.

VI.

Nama ni bilo žal, da sva krenila s svoje poti v to stran. Kar sva videla tu, je bilo nekaj povsem novega, in ko sva odhajala, sva se poslavljala s težkim srcem!

Prihodnjega dne ob štirih zjutraj sedeva na voz in se odpeljeva nazaj v Budimpešto. S seboj sva dobila tudi dve buteljki izvrstnega ogrskega vina. „Jore gelt! — Dobro jutro!“ so naju pozdravljali rudarji, ki so šli že ob tej zgodnji uri na delo. Samo otrok ni bilo več. Bog zna, kako so še spali ob tem času!

Ko prideva v Budimpešto, se prepeljeva po električni cestni železnici na kolodvor, odkoder drži železnica proti jugovzhodu. Vzela sva vožne listke za 731 km dolgo pot do Kronštadt, ali kakor ga imenujejo Ogri: Brašo. Kronštadt je zadnje mesto v ogrski Sedmograški, kakor imenujejo jugovzhodni del ogrske državne polovice. Le nekaj ur od njega, morda pol dne hodá, je že meja med Avstro-ogrsko monarhijo in Rumunsko kraljevino.

Vozila sva se po neizmerni planjavi, počrez čez vso veliko ogrsko nižavo. Njive, ki jih reže železnica, imajo dolžino po več ur. Razumljivo je, da morejo tako polje obdelovati le s stroji. Ali ta večna enoličnost je nama že presedala, in ker se nisva mogla razgovarjati s sopotniki, sva pričela — dremati. Vsakdo v vozu je hotel vedeti, kdo in kaj sva. Ko sva jim kazala, da ne razumeva ogrski, je vprašal vsak: „Nem tuc madjarul? — Nič ogrski?“ „Nem! — Nič!“ sva jim odgovarjala in s tem še povečala njih radovednost. Razumela sva samo, da je nekdo ugibal, da sva — muzikanta . . .

Šele, ko zavije železnica med hribovje, je postala okolica zopet zanimiva. Vozila sva se zdaj ob deroči reki, zdaj po zelenem pašniku, kjer so se pasli udomačeni bivoli, ki imajo veliko sličnost z našimi voli, le da so črni in manjše postave. Zdaj smo se vozili zopet nekaj časa ob močvirju, kjer je iskalo vse polno štorkelj svoj živež. Bilo je te živali na stotine. Stale so na eni nogi in v tej nepremičnosti so prežale na svoj

❖ Kako dobimo dež. ❖

plen, navadno na žabe, ki se brezskrbno bližajo v nadi, da štokrlje — spe.

Prevozila sva še nastopno noč in po 24urni vožnji sva prišla srečno v Braševo (Kronstadt). Dala sva za nekaj časa slovo železnici. Namenila sva se, da potujeva zdaj čim največ peš. Vedela sva, da imava komaj pol dne hodá do druge države.

V Braševu je prebivalstvo jako mešano. Mesto ima prebivalcev skoro toliko kakor Ljubljana, a izmed teh jih je tretjina Nemcev; drugi so Rumuni in Ogri. Mesto ima v kotlini med velikimi, z gozdi poraslimi gorami krasno ležo, le za razvoj nima preveč ugodnosti, ker nima prostora za nove stavbe. Ali ne glede na to je promet tu jako živahen, ker drži baš skozi to mesto cesta in železnica v Rumunijo po prelazu T ö m ö s u, ki je 1050 *m* nad morjem. Zaradi te ugodne poti preko gorovja je nastala tu že davno važna naselbina in trdnjava. Ostanki slednje so videti še zdaj. Rotovž v mestu je star skoro petsto let, ravno tako tudi cerkev, ki jo je sezidal še Sigismund, nemški cesar, ki je vladal od leta 1411. do 1437. Nad korom, ki ima ogromne orgle s 4060 piščali, je izrezanih iz lesa vseh dvanajst apostolov. Ta cerkev je pogorela pred 216 leti, in ker je niso od zunaj od tedaj nič več pobelili, ampak je ostala v spomin na požar okajena, jo imenujejo „črna cerkev“. V nji opravljajo luteransko bogoslužje.

Nato sva se odpočila nekaj ur v bližnji kavarni, kjer sva zvedela iz časopisov, da so obiskali dva dni prej ruski visokošolci slovenske dežele in da so bili sprejeti tudi v Ljubljani kar najpresrčneje.

Na občinskem trgu sva kupila potem še nekaj jajc in nato sva stopala baš v opoldanski vročini na visok hrib, ki se naslanja nanj del Kronštadta. Dasi ni ta hrib dosti višji kakor je Šmarna gora pri Ljubljani, vendar sva rabila do vrha poldrugo uro, ker se zvija pot semintja — kakor kača — v dolgih serpentinah. Nazvanje „serpentina“ pride tudi res od imena kača.

Ali za svoj trud sva bila poplačana z razgledom, ki sva ga imela odtod. Stala sva na podnožju silnega spomenika. Na visokem stebri stoji kip prvega ogrskega velikega kneza Arpada, ki je vladal Ogrom pred dobrimi tisoč leti. In izpod tega spomenika sva se zatopila v veličastne gore na jugu, ki sva jih imela pred seboj in ki nosijo ime Transilvanske Alpe. Te Alpe so le del velikega pogorja Karpatov, ki obdajajo kakor velik lok Ogrsko od treh strani: od severa, vzhoda in juga.

In tu sva stala in v mislih ugibala, kakšna je dežela, ki jo skrivajo te gore za svojim hrbtom. Z jeklenimi konicami svojih palic sva uklesala v spomenikov kamen začetnice svojih imen: J. K. in F. L. T. in potem sva šla po drugi strani polagoma navzdol. Tu pa je pričel tožiti moj prijatelj, da mu je silno vroče, in zato sva sklenila, razpeti v senci košatega drevja mrežo in počakati, dokler se zrak ne shladi. (Dalje.)

